

УДК 377:147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166930>

Олександр КАПІНУС,
 orcid.org/0000-0002-5078-1402

кандидат педагогічних наук,
 доцент кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ
 Національної академії сухопутних військ
 імені гетьмана Петра Сагайдачного
 (Львів, Україна) oskar@ukr.net

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті аналізується психолого-педагогічна проблема формування професійної суб'єктності в майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах. Досвід виконання офіцерами службово-бойових завдань під час Операції об'єднаних сил (АТО) беззаперечно вказує на нагальну потребу внесення змін у систему підготовки офіцерів як основи війська. Результатом вищої військової освіти в сучасних умовах є формування в курсантів – майбутніх офіцерів здатності бути суб'єктом своєї життєдіяльності, адекватно реагувати на зміни, готовності до військово-професійної діяльності та здатності формувати соціальну та навчальну суб'єктність підлеглих військовослужбовців, а найголовніше – сприймати й транслювати її у своїй військово-професійній діяльності.

Здійснене обґрунтування критеріїв і показників формування професійної суб'єктності в майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах.

Ключові слова: суб'єкт, вищий військовий навчальний заклад, навчально-виховний процес, критерій, показник.

Oleksandr KAPINUS,
 orcid.org/0000-0002-5078-1402

Candidate of Pedagogical Sciences,
 Associate Professor of the Department of Moral and Psychological Support
 the activities of the troops of the National Academy of Ground Forces
 the name of Hetman Petro Sagaidachny
 (Lviv, Ukraine) oskar@ukr.net

CRITERIA AND INDICATORS OF FORMATION OF PROFESSIONAL SUBJECTIVITY OF FUTURE OFFICER OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The article analyzes the psychological and pedagogical problem of formation of professional subjectivity in future officers during training in higher military educational institutions. The experience of carrying out military service missions during the Operation of the Unified Forces (ATO) undoubtedly points to the urgent need for changes in the training system of officers as the basis of the troops. The result of higher military education in modern conditions is the formation of cadets – future officers of the ability to be the subject of their lives, respond adequately to changes, readiness for military-professional activity and the ability to form the social and educational subjectivity of subordinate servicemen, and most importantly – to perceive and broadcast it in its military-professional activities.

Substantiation of criteria and indicators of formation of professional subjectivity in future officers during training in higher military educational institutions is grounded.

The selection of objective criteria and indicators of the level of formation of professional subjectivity in future officers will increase the effectiveness of the implementation of measures for the formation of future officers as subjects of the initial educational, and subsequently military-professional activities. In view of the above, the basic concepts, such as “criterion”, “indicator” and “level”, need to be analyzed in the first place.

Taking into account the peculiarities inherent in the training of cadets in the Secondary School, the criteria for the formation of the professional subjectivity of future officers are determined as a measure of the level of their readiness for military-professional activity, an objective sign of the corresponding level. The objectivity of assessing the formation of the professional subjectivity of future officers is attributed to the extent to which the defined criteria correspond to the requirements for each criterion and level of assessment, their theoretical substantiation and practical significance for future military-professional activity, diagnostic and predictability.

On the basis of the analysis of scientific sources, personal experience of training future officers in the Second World War, the criteria for assessing the level of formation of the professional subjectivity of the future officer of the Armed Forces of Ukraine during the study at the Secondary School of Ukraine are identified. Such criteria are motivational-value, cognitive-resource, activity-productive and reflexive-evaluative. Characteristics of the criteria are determined by their qualitative indicators.

Key words: subject, higher military educational institution, educational process, criterion, indicator.

Постановка проблеми. Формування суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України як інтегральної професійно важливої якості відбувається в процесі набуття військової освіти під час навчання у вищих військових навчальних закладах, безпосередньо пов'язується з навчальною та військово-професійною діяльністю, усвідомленням і сприйняттям її цілей і результатів, осмисленням сприйняттям притаманних потребам професії цінностей і засобів їх реалізації.

Вимоги до особистості офіцера, що постійно зростають, зумовлюють необхідність його суб'єктного внеску в якісну зміну об'єкта діяльності, гнучкість мислення, поведінки, вираженість в ухваленні рішень, здатність усвідомлено брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності. Однак сформована система освіти майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах, педагогічні вимоги та ставлення до курсантів і боку професорсько-викладацького складу та командирів підрозділів не повністю відповідають цілям підготовки офіцера як особливої професійної групи.

Крім цього, формування суб'єктних якостей курсантів, які необхідні для успішного виконання ними поставлених завдань, розглядається як другорядне та не пріоритетне завдання. Це є визначальним з огляду на потребу оновлення змісту освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах з урахуванням вимог до військово-професійної діяльності офіцера та його особистості.

Аналіз досліджень. Проблема формування професійної суб'єктності під час навчання в переважній більшості розглядалася науковцями стосовно учнів загальноосвітніх шкіл, у системі професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладів. Так, потребу формування суб'єктності учнів у навчальній діяльності визнавали К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, суб'єктний підхід до навчальної діяльності був у колі уваги Д. Узнадзе, подальшого розвитку він набув у наукових працях К. Абульханової-Славської, А. Брушлінського.

Питання формування суб'єктності майбутніх фахівців у процесі їх професійної підготовки досліджувалися з огляду на потребу розв'язання таких актуальних проблем: розвиток особистості як суб'єкта психічної активності, саморозвитку й творчості (К. Абульханова-Славська, А. Адлер, В. Андрєєв, А. Брушлінський, С. Максименко, А. Маслоу, Н. Олександрова, В. Петровський та ін.); розвиток суб'єкта в діяльності, навчанні та пізнанні (Б. Ананьєв, О. Асмолов, А. Брушлін-

ський, А. Осницький, В. Селіванов та ін.); розвиток суб'єкта та суб'єктності майбутнього фахівця в процесі набуття професійної освіти (А. Акопов, Ю. Поваренков, В. Іванов, В. Кушов, С. Пелипчук, В. Шадріков, В. Ягупов та ін.), а також їх урахування в процесі підготовки конкретних фахівців (Г. Ісаєв, Г. Косарецький, В. Масленников, В. Слободчиков тощо).

У сучасних дослідженнях проблема суб'єктності розглядається в різних аспектах: із погляду становлення суб'єкта діяльності (К. Абульханова-Славська, А. Брушлінський, І. Гоголева), суб'єкта професійної діяльності (М. Галанова, В. Ягупов), суб'єкта спілкування (Б. Ананьєв, М. Каган, В. М'ясищев), суб'єкта самоактуалізації (Ю. Блінова, В. Знаков).

Стосовно формування професійної суб'єктності в майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах уваги заслуговують праці багатьох педагогів і психологів, таких як Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, О. Барабанщиков, І. Бех, Г. Васянович, С. Гончаренко, М. Данилов, К. Дурай-Новакова, М. Д'яченко, А. Дьомін, Л. Занков, І. Зязюн, Л. Кандинович, Л. Карамушка, Н. Коломінський, Г. Костюк, В. Кремень, І. Лернер, В. Лутай, О. Молл, В. Моляко, М. Нецадим, Н. Ничкало, А. Петровський, О. Романовський, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, В. Ягупов, М. Ярмаченко; зарубіжних учених (К. Арджіріс, Г. Емерсон, Ч. Бернард, М. Вебер, П. Друкер, Д. Макгрегор, А. Маслоу, Е. Мейо, Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Фоллет та ін.).

Мета статті – теоретичне обґрунтування актуальної психолого-педагогічної проблеми виокремлення критеріїв і показників формування професійної суб'єктності в майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах, оскільки вирішення зазначеного питання ще не має достатнього теоретичного та методичного обґрунтування в педагогічній науці.

Виклад основного матеріалу. Виокремлення об'єктивних критеріїв і показників рівня сформованості професійної суб'єктності в майбутніх офіцерів зумовить підвищення ефективності реалізації заходів із формування майбутніх офіцерів як суб'єктів спочатку навчальної, а в згодом – військово-професійної діяльності.

На основі проведеного аналізу та вивчення науково-педагогічних джерел ми дійшли висновку, що серед українських і зарубіжних науковців немає одностайної думки щодо визначення критеріїв і показників сформованості професійної суб'єктності фахівців і майбутніх офіцерів Збройних сил України.

Досліджуючи питання становлення професійної суб'єктності на етапі ранньої професіоналізації, Т. Гущина виділяє два головних її аспекти (змістовний і динамічний), розглядаючи процес становлення професійної суб'єктності як двобічний. З одного боку, входження студента в професійне середовище, засвоєння їм професійного досвіду, оволодіння стандартами й цінностями професійного співтовариства, а з іншого – процес активної реалізації себе, неперервного професійного саморозвитку. Якщо змістовний аспект суб'єктності вміщує особливості професійної діяльності, то динамічний аспект суб'єктності проявляється в організації внутрішньої активності суб'єктів (Гущина, 2010: 29).

Розглядаючи питання формування суб'єктності через змістовні орієнтири суб'єктно-розвивальної соціалізації студента, Л. Пак пропонує досліджувати цей процес у трьох напрямках: соціально-змістовному, культурно-інтеракційному й індивідуально-діяльнісному (Пак, 2010: 59).

Результатом дослідження структурно-змістовних характеристик компонентів суб'єктної позиції особистості студента, що були в спектрі наукового пошуку О. Полухіної, є висновок про те, що критерії, які дозволяють фіксувати й аналізувати суб'єктність студента, є основними компонентами її структури, розвиток яких є показником розвитку як окремих компонентів, так і процесу освіти загалом. Це, серед іншого, прагнення до особистісної й професійної самоактуалізації й самореалізації, активність, ініціативність, самостійність, відповідальність, гармонійність, уміння раціонально організувати й контролювати власну життєдіяльність, ставлення до самого себе та до інших як суб'єктів власної життєдіяльності (Полухіна, 2010: 254).

У контексті дослідження акмеологічних аспектів професійної підготовки учителів до педагогічних інновацій О. Шмельова вважає головним критерієм оцінки ступінь творчої готовності випускників до вирішення педагогічних завдань у професійній діяльності. Ознаками реалізації цього критерію у вищому педагогічному навчальному закладі, на думку автора, є такі: 1) система ціннісного ставлення до дітей, їх творчих можливостей, які потрібно розвивати випускникам засобами навчальних дисциплін; 2) достатній рівень розвитку у студентів здібностей до майбутньої діяльності (професійно-педагогічної, духовної, спеціальної; саморозвитку, самоорганізації, самоконтролю); 3) достатній рівень розвитку професійної компетентності; 4) достатньо високий рівень професійно-педагогічного вміння у сфері

конструювання авторської системи діяльності та її реалізація в спільній діяльності з учнями; 5) уміння проектувати майбутню діяльність (Шмельова, 2010: 39).

С. Шехавцова, досліджуючи питання формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в позанавчальній діяльності університету, визначає, що критерій – це сукупність показників, що співвідноситься зі структурними компонентами суб'єктності студента як особистісної якості. На думку автора, показники мають співвідноситися з уміннями, що були самостійно набуті студентами в процесі підготовки до професійно-педагогічної діяльності.

Виходячи з вищезазначеного, С. Шехавцова першим критерієм, що стосується потребнісно-мотиваційної сфери особистості студента, який характеризує рівень соціально-професійної активності й ініціативності майбутнього педагога, потреби щодо суб'єктності до професійно-педагогічної діяльності та саморозвитку, визначає потребнісно-мотиваційний. Другим критерієм автором визначено критерій суб'єктності до професійно-педагогічної когнітивності, який характеризує самопізнання та самоосвіту студента, знання загальнопедагогічних основ професійно-педагогічної підготовки студентів університету.

Третім критерієм науковцем обраний прогностично-діяльнісний, який дозволяє визначити суб'єктність студента до самовиховання та саморозвитку в університеті. Четвертий, рефлексивно-регулятивний критерій, свідчить про набуття студентом суб'єктності до саморефлексії, тобто, на думку С. Шехавцової, до здатності здійснювати адекватну самооцінку та саморегуляцію педагогічної діяльності (Шехавцова, 2010: 124).

Ми розділяємо думку Н. Арістової, яка, здійснивши узагальнення поглядів науковців на проблему адекватного виокремлення критеріїв і показників оцінювання сформованості суб'єктності майбутніх фахівців, дійшла висновку, що в сучасному психолого-педагогічному дискурсі серед інших критеріїв учені виокремлюють такі: мотиваційно-смісловий, діяльнісно-регулятивний, особистісно-регулятивний, комунікативно-компетентнісний, рефлексивний, гносеологічний, праксеологічний, аксіологічний, а також самостійність, автономність, суб'єктивну й об'єктивну готовність до реалізації професійної діяльності (Арістова, 2008: 60).

Результати дослідження поглядів науковців щодо виокремлення критеріїв і показників сформованості професійної суб'єктності майбутнього

офіцера вказують на відсутність єдиних поглядів на цю педагогічну проблему.

О. Бабич, досліджуючи проблему формування навчально-професійної суб'єктності офіцерів структур виховної роботи, критеріями навчально-професійної суб'єктності майбутніх офіцерів-вихователів визначає такі: мотиваційно-сенсовий, діяльнісно-регулятивний, особистісно-регулятивний, комунікативно-компетентнісний і рефлексивний (Бабич, 2012: 11).

Р. Троцький, обґрунтовуючи організаційно-педагогічні умови формування готовності курсантів вищих навчальних закладів до управлінської діяльності в процесі фахової підготовки, критеріями оцінки готовності до управлінської діяльності курсантів визначає ціннісно-регулятивний, когнітивний, праксеологічний і особистісно-рефлексивний (Троцький, 2018: 11).

Критерії, на думку О. Колесника, повинні відображати оцінку рівня управління підлеглими, прагнення до самоосвіти, рівень володіння педагогічними методами та прийомами, організаторськими навиками та вміннями. Досліджуючи питання формування психолого-педагогічних компетенцій у сержантів навчальних підрозділів у військовому навчальному закладі, автор виокремлює такі критерії їх сформованості: мотиваційно-ціннісний, цільовий, когнітивний, емоційно-вольовий, діяльнісний і рефлексивний (Колесник, 2016: 86).

Досліджуючи питання становлення суб'єктності майбутніх офіцерів у військовому навчальному закладі, О. Белошицький зазначає, що зміна суб'єктивних детермінантів характеризує ефективність технології та педагогічної діяльності викладачів у цілому, а тому вчений виокремлює такі оціночні компоненти, що дозволяють представити комплексну, об'єктивну оцінку становлення суб'єктності майбутніх офіцерів: мотиваційний, діяльнісно-результативний, оціночно-рефлексивний, комунікативний, соціометричний, регулятивний. Ці компоненти були визначені науковцем як критерії оцінки суб'єктності (Белошицький, 2009: 114).

Узагальнюючи напрацювання науковців, з урахуванням проведеного аналізу науково-педагогічних джерел можна зробити висновок, що серед науковців немає єдиної думки щодо визначення критеріїв і показників сформованості професійної суб'єктності майбутніх фахівців і майбутніх офіцерів Збройних сил України.

З урахуванням особливостей, притаманних підготовці курсантів у вищих військових навчальних закладах, критерії сформованості

професійної суб'єктності майбутніх офіцерів визначаємо як мірило оцінювання рівня їх готовності до військово-професійної діяльності, об'єктивну ознаку відповідного рівня. Об'єктивність оцінювання сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів пов'язуємо з тим, наскільки визначені критерії співвідносяться з вимогами до кожного критерію та з рівнем оцінювання, їх теоретичною обґрунтованістю й практичною значущістю для майбутньої військово-професійної діяльності, діагностичністю та прогнозованістю.

Визначене трактування понятійного апарату дослідження рівня сформованості професійної суб'єктності виходить із розуміння основоположних підходів до оцінки її рівня, що зумовлюється багатогранністю вимог до професійної діяльності офіцера, чітко регламентованими та визначеними характеристиками й ознаками військово-професійної діяльності, необхідністю охоплення всіх її аспектів і з урахуванням ступенів їх вияву.

На підставі проведеного аналізу наукових джерел, особистого досвіду підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ виокремлено критерії оцінки рівня сформованості професійної суб'єктності майбутнього офіцера Збройних сил України під час навчання у вищих військових навчальних закладах. Такими критеріями є мотиваційно-ціннісний, когнітивно-ресурсний, діяльнісно-результативний і рефлексивно-оціночний. Характеристику критеріїв визначаємо за їх якісними показниками.

Так, мотиваційно-ціннісний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України визначає особистісну й професійну зацікавленість майбутнього офіцера в оволодінні професійними знаннями й вміннями, рівень сформованості ціннісних орієнтацій, наявність стійких мотивів до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін, потребу в досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності. Цей критерій також виявляється в сукупності індивідуальних особистісних рис курсантів, їх якостей і схильностей, моральних цінностей, що дають змогу майбутнім офіцерам розуміти важливість і необхідність військово-професійної діяльності, роль і місце офіцера у виконанні службово-бойових завдань.

Мотиваційно-ціннісний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України характеризується такими якісними показниками:

– інтересом до обраної професії, особистою зацікавленістю майбутнього офіцера у військово-професійній діяльності;

– стійкою мотивацією курсантів до військової служби, виявленням і реалізацією потреби в здійсненні професійної діяльності як офіцера Збройних сил України;

– стійкими ціннісними орієнтаціями (патріотизмом, прагненням стати офіцером, професійним саморозвитком, активністю та відповідальною поведінкою, самоорганізацією);

– прагненням до отримання нових знань і вмінь, постійного професійного й особистісного саморозвитку, самоосвіти, особистісного самовдосконалення й професійного зростання;

– стійкими мотивами до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін, потребою в досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності, зацікавленістю в пошуку нетипових варіантів вирішення службово-бойових завдань;

– усвідомленням значущості та розуміння необхідності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України, постійним інтересом до військової служби й офіцерської зокрема.

Когнітивно-ресурсний критерій являє собою сукупність фахових військово-професійних знань і вмінь, що необхідні майбутнім офіцерам для реалізації службово-бойових завдань під час військової служби, наявність стійкого переконання в самореалізації як офіцера Збройних сил України, сформованість лідерських компетенцій.

Показники когнітивно-ресурсного критерію є такими:

– якісне оволодіння курсантами теоретичним знанням і практичними вміннями виконання службово-бойових завдань у різних умовах, ефективного управління підпорядкованим особовим складом;

– розуміння сутності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України, особливостей формування професійно важливих якостей у підпорядкованого особового складу;

– оволодіння знанням щодо порядку ухвалення управлінських рішень, забезпечення їх виконання підлеглими;

– здатність застосовувати набуті знання й уміння під час службово-бойової діяльності, наявність стійкої потреби пошуку нестандартних і нетипових управлінських рішень в умовах раптової зміни обстановки;

– сформованість лідерських якостей і здатність їх формування в підлеглих.

Діяльнісно-результативний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів включає в себе професійні компетенції, що виявляються в уміннях і навичках організовувати та здійснювати практичну військово-професійну діяльність, забезпечувати виконання рішень, їх контроль і корегування, ефективно управляти підпорядкованим особовим складом, формувати та підтримувати професійну мотивацію підлеглих на виконання завдань військової служби, здатність формувати професійну суб'єктність підпорядкованого особового складу.

Показники сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів у зазначеному напрямі за цим критерієм є такими:

– якість і глибина професійних знань і вмінь, що необхідні для виконання завдань військової служби як офіцера Збройних сил України;

– здатність використовувати теоретичний і методичний багаж знань у практичній площині, самостійно ухвалювати управлінські рішення;

– уміння виконувати службово-бойові завдання в різних видах обстановки;

– здатність ефективно управляти процесом формування, підтримання та відновлення професійного розвитку підлеглих і мотивації їх до оволодіння військово-професійними знаннями й уміннями та виконання завдань військової служби;

– володіння психолого-педагогічними вміннями та навичками ефективного управління військовими колективами, впливу на процеси внутрішньокolleктивної динаміки;

– здатність розвивати лідерські якості в підпорядкованого особового складу;

– уміння аналізу якості виконання службово-бойових завдань і корегування діяльності щодо її підвищення;

– здатність творчо вирішувати професійні завдання, визначати напрям і стратегію побудови професійного шляху офіцера;

– здатність формувати професійну суб'єктність підпорядкованого особового складу.

Рефлексивно-оціночний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів характеризується сформованістю здатності до самопізнання, аналізу власної професійної діяльності та її результатів, здатністю до побудови стратегій самоосвіти й професійного самовдосконалення на основі самоаналізу службової діяльності, саморегуляції діяльнісної та поведінкової активності.

Цей критерій формують такі показники:

– здатність аналізувати власну військово-професійну діяльність, нести відповідальність

за результати виконання завдань військової служби;

– здатність здійснювати об'єктивну оцінку власних знань і вмінь щодо виконання службово-бойових завдань;

– здатність до побудови стратегій самоосвіти та професійного самовдосконалення на основі самоаналізу службової діяльності;

– прагнення до самопізнання, самовдосконалення, професійного оптимізму, креативного мислення, послідовності в діях, наполегливості та

цілеспрямованості, саморегуляції діяльнісної та поведінкової активності.

Висновки. Розроблені критерії та показники не вичерпують усебічність процесу та результату військово-професійної підготовки курсантів у вищих військових навчальних закладах, але створюють передумови для оцінки сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів, є логічним завершенням характеристики авторської концепції та будуть покладені в основу дослідно-експериментальної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н. Формування критеріїв діагностики рівнів сформованості мотивації вивчення іноземної мови студентів вищих нелінгвістичних закладів освіти. Вища освіта України. 2008. № 1. С. 58–63.
2. Бабич О. Формирование учебно-профессиональной субъектности офицеров-воспитателей в процессе обучения в военном вузе: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Воронеж, 2012. 12 с.
3. Белошицкий А. Становление субъектности будущих офицеров в военном вузе: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Воронеж, 2009. 373 с.
4. Гущина Т. Становление профессиональной субъектности будущих юристов на этапе ранней профессионализации. Психология в вузе. 2010. № 1. С. 27–40.
5. Колесник А. Формирование психолого-педагогической компетенции у сержантов учебных подразделений в военном вузе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Елец, 2016. 167 с.
6. Пак Л. Смысловые ориентиры субъектно-развивающей социализации студента вуза. Педагогический журнал Башкортостана. 2010. № 5 (30). С. 58–63.
7. Полухина О. Структурно-содержательная характеристика компонентов субъектной позиции личности студента на примере психолога. Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки. Педагогика и психология. 2010. Вып. 5 (85). С. 250–254.
8. Троцький Р. Формування готовності до управлінської діяльності у курсантів вищих навчальних закладів МВС України у фаховій підготовці: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 306 с.
9. Шехавцова С. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у позанавчальній діяльності університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2010. 223 с.
10. Шмелева Е. Акмеология в профессиональной подготовке учителя к педагогическим инновациям. Высшее образование сегодня. 2010. № 6. С. 37–39.

REFERENCES

1. Apictova N. Formuvannia kryteriiv diahnostyky rivniv sformovanosti motivatsii vyvchennia inozemnoi movy studentiv vyshchyykh nelinhvistychnykh zakladiv osvity. Vyshcha osvita Ukrainy. 2008. № 1. S. 58–63.
2. Babych O. Formyrovanye uchebno-professyonalnoi sub'ektnosti ofytserov-voospytatelei v protsesse obucheniya v voennom vuze: avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk: 19.00.07. Voronezh, 2012. 12 s. [in Russian].
3. Beloshytskyi A. Stanovlenye sub'ektnosti budushchykh ofytserov v voennom vuze: dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.01. Voronezh, 2009. 373 s. [in Russian].
4. Hushchyna T. Stanovlenye professyonalnoi sub'ektnosti budushchykh yurystov na etape rannei professyonalizatsyy. Psykholohiya v vuze. 2010. № 1. S. 27–40 [in Russian].
5. Kolesnyk A. Formyrovanye psykholoho-pedahohycheskoi kompetentsyy u serzhantov uchebnykh podrazdeleniy v voennom vuze: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08. Elets, 2016. 167 s. [in Russian].
6. Pak L. Smyslovye oryentyry sub'ektno-razvyvaiushchei sotsyalyzatsyy studenta vuza. Pedahohycheskyi zhurnal Bashkortostana. 2010. № 5 (30). S. 58–63 [in Russian].
7. Polukhina O. Strukturno-soderzhatelnaia kharakterystyka komponentov sub'ektnoi pozytsyy lychnosti studenta na prymere psykholoha. Vestnyk Tambovskoho unyversyteta. Humanytarnye nauky. Pedahohyka y psykholohiya. 2010. Vyp. 5 (85). S. 250–254 [in Russian].
8. Trotskyi R. Formuvannia hotovnosti do upravlinskoi diialnosti u kursantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy u fakhovii pidhotovtsi: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv, 2018. 306 s.
9. Shekhavtsova S. OFormuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy u pozanavchalnii diialnosti unyversytetu: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Luhansk, 2010. 223 s.
10. Shmeleva E. Akmeolohiya v professyonalnoi podhotovke uchytelia k pedahohycheskym ynnovatsiyam. Vysshee obrazovanye sehodnia. 2010. № 6. S. 37–39 [in Russian].